

Kňaz a literát Adam Trajan a Piešťany

Vážení prítomní, dnes si slávnostnou spomienkou pripomíname osobnosť Adama Trajana Benešovského, duchovného pastiera protestantskej cirkevnej obce v Drahovciach pri Piešťanoch.

Jeho životopis je mozaika, v ktorej chýba množstvo častí pretože historických údajov o ňom sa zachovalo veľmi málo. Narodil sa pravdepodobne v roku 1586, lebo v čase vydania oslavnej básne o Piešťanoch (v roku 1642) uvádza, že mal 56 rokov. Narodil sa v Benešove pri Prahe a pochádzal z rodiny literárne činných učiteľov a kazateľov. Jeho otcom bol Jan Trajan Turnovský.

Vzdelanie nadobudol na univerzite v Prahe a roku 1609 sa stal bakalárom. Pôsobil ako evanjelický farár vo Vimperku. Už tu bol literárne činný a dielko „Kratičké vypsání rány morové... sebrané od Adama Trayána“ venoval „purgmistru, radě i vší obci města Vintberka“ (Vimperka). Dokázal odolať hrozbám i nátlaku, ktorým ho nabádali k prestúpeniu na katolícku vieru. Istý čas sa pravdepodobne skrýval v Kulmbachu v Kašperských horách. Z Čiech odišiel pred náboženským prenasledovaním evanjelikov po bitke na Bielej hore (8. novembra 1620), po ktorej začalo prenasledovanie predstaviteľov protihabsburského odboja a poprava jeho vodcov – 27 českých pánov. Volí odchod do exilu a pravdepodobne v roku 1621 odchádza do Uhorska. Miestami jeho pobytu v (aspoň tými, ktoré s určitosťou poznáme) boli Šopron (maďarský Burgenland), Schleining (rakúsky Burgenland), Žilina, Vašardice (Dolné Trhovište), Drahovce a podľa svedectva jeho priateľa Jozefa Heliadesa bol aj spoluobčanom Trenčína.

Svoje vyhnanstvo opísal už v roku 1622 v diele „Exilium Adami Trajani Beneschovini...“ a pred rokom 1631 sa vrátil do Čiech. Tu v roku 1632 vydal verše „Paut betlemská aneb o pastýřích betlemských a Starých kmetuv nepohoda“. Práca „Historie o válkách“ zostala len v rukopise. Pred rokom 1635 sa zdržiaval v Senici. Nevieme však čím sa živil, či pôsobil ako farár, učiteľ a pod.

V Drahovciach pravdepodobne pôsobil v rokoch 1640 až 1658. Tu napísal svoje najznámejšie dielo, oslavnú báseň „**Saluberrimae Pistinienses Thermae**“ (Uzdravujúce piešťanské kúpele), ktorú venoval „ako novoročný dar“ vznešeným pánom, pánom županom, urodzeným a udatným pánom rytierom, veľkomožným a premúdrym pánom richtárom a konšelom a prísazným, mešťanom a občanom „prekvitajúceho a slávneho kráľovstva uhorského“. Vo venovaní je uvedený ako Adam Trajan – Čech z Benešova, duchovný pastier cirkevnej obce v Drahovciach.

Báseň bola súčasťou súboru básní, ktorý obsahoval „Chválospev na mesto Šopron“ venovaný mešťanom slobodného kráľovského mesta Šopron ako dôkaz vd'ačnosti a s citom oddanosti.

V nijakom meste tak nevedia láskavo pritúliť hostí

Nikde tak s radosťou neprijmú utečencov

V súbore boli aj verše o kyselke v Schleiningu, epigram venovaný uhorskému mestu Žilina, verše jeho priateľa Jozefa Heliadesa venované Trajanovi a básnický útvar „Iná báseň“.

Dielo Adama Trajana o piešťanských kúpeľoch časom upadlo do zabudnutia. Ako prvý oslavnú báseň spomína o sto rokov neskôr Matej Bel v štvrtom zväzku svojich Notícií (1742) a cituje z nej niektoré pasáže. Dve miesta z nej cituje aj Justus Ján Torkos, bratislavský mestský fyzikus, v diele O piešťanských kúpeľoch (vydanom v roku 1745 v Bratislave v latinskom jazyku). Na Trajana sa odvolávajú vo svojich dielach Emanuel Wolfgang Wallich (1821) a František Ernest Scherer (1837).

Prvý nemecký preklad básne pochádza od piešťanského lekára – doktora Ladislava Lichtensteina a vyšiel spolu s latinským textom v roku 1926. Prvý slovenský preklad vyšiel v roku 1943 a jeho autorom je básnik Valentín Beniak. Súbežne s ním (ale v samostatnej publikácii) vychádza aj nemecký preklad od Dr. Huga Grotheho. Ilustroval ich akademický maliar Aurel Kajlich. Išlo o preklady, ktoré ich autori básnicky dotvorili.

Autorom nového slovenského prekladu, ktorý si stanovil za cieľ „zachytiť a vystihnúť predovšetkým dokumentačné prvky“ je hydrogeológ a balneohistorik

Augustín Rebro a preklad vyšiel v roku 1979. Vydalo ho vydavateľstvo Obzor Bratislava pre Balneologické múzeum. Napriek takto stanovenému cieľu dosahuje preklad Augustína Rebra vysokú umeleckú úroveň. V druhom vydaní básní vydalo Balneologické múzeum v roku 1999 k jubilejnému roku 2000.

Báseň oslavuje liečivú silu piešťanských kúpeľov, piešťanských termálnych prameňov. Mimoriadne cenná je tým, že obsahuje množstvo informácií o Piešťanoch, okolitej prírode i spôsobe liečby a využívaní tunajších termálnych prameňov. Obraz mestečka je zasadený do prostredia, ktorému výrazne dominuje rieka Váh. Ľudia sa tu v tom čase kúpali iba vo vyhlbených jamách a spôsob či dĺžku liečby neurčoval žiadny lekár. Nachádzame informácie o tom, ako roľníci z okolia dodávali a predávali návštevníkom kúpeľov potraviny. Opisuje spôsoby ubytovania – panský dom slúžil na ubytovanie šľachty a bohatších hostí, skromnejšie roľnícke príbytky prichýlili ostatných. V čase núdze aj tých bohatších. Dozvedáme sa, že sa sem chodili liečiť chorí zo všetkých spoločenských vrstiev. Básnik spomína aj vojvodu z Parmy (liečil sa tu v r. 1589). Opisuje i jedinú piešťanskú stredovekú pamiatku známu dnes pod názvom „Starý kláštor“. Adam Trajan zachytil aj prírodné prostredie, ťažbu kameňa aj farebných hliniek, ktoré sa ťažili na maliarske i stavebné účely.

Obdobie, v ktorom Trajan žil, je v Uhorsku obdobím protitureckých bojov a stavovských povstaní. Bolo plné nepokojov, násilia, neistoty, biedy a utrpenia. Vzdelanci však hľadali vzory a inšpirácie v antike. Informácie o autorovi zakryl závoj času. Nevieme, ako vyzeral ani kde a kedy zomrel Adam Trajan, nepoznáme miesto, kde bol pochovaný. Jeho literárne dielo nám však zostalo. Báseň oslavujúca piešťanské kúpele je najvýznamnejšia a pre Piešťany má obrovský význam. Nezmysla, nestratila sa a vďaka prekladateľom je dnes prístupná širokej čitateľskej verejnosti.

Napokon sa predsa len splnilo to čo napísal takmer pred 370 rokmi Jozef Heliades: „S teplými kúpeľmi týmito pretrvá čas tvoje meno.“

Vladimír Krupa, riaditeľ Balneologického múzea v Piešťanoch